

4. Jacek Kall, Bogna Billarczyk, "Ogólna strategia marketingowa - Geneza i istota marketingu", Poznań 1993r.
5. Philip Kotler, "Marketing", Gebethner & Ska, Warszawa 1994r.
6. Teodor Levitt, "Marketing Myopia".
7. Jan Karwowski, "Zarządzanie marketingowe - istota współczesnego marketingu", Wydawnictwo Zachodnio - Pomorskie, 1994 r.
8. Lechosław Garbarski, "Marketing - w jakim kierunku podąży świat?", Marketing i rynek 2/94.
9. P.R. Coteora "International Marketing", IRWIN Boston 1990, s. 73

PRZEDSIĘBIORSTWO INDYWIDUALNE DOMINUJĄCĄ FORMĄ W AGROBIZNESIE

*Eugeniusz Gurgul, Krzysztof Topola
Politechnika Częstochowska, Polska*

Streszczenie

Polska struktura agrarna stanowić będzie poważne wyzwanie dla Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej. Charakterystyczna dla Polski duża liczba drobnych gospodarstw nie musi oznaczać, że mają to być gospodarstwa zacofane. Polsce potrzebne są zatem nakłady na tworzenie pozarolniczych miejsc pracy na wsi oraz pomoc gospodarstwom zdolnym do rozwoju.

1. Struktura agrarna w Polsce.

Powierzchnia użytków rolnych w Polsce wynosi 18,5 mln ha, z czego w rękach prywatnych właścicieli znajduje się 16,9 mln ha czyli 91,2%. W polskim rolnictwie dominują rolnicy indywidualni gospodarujący na 15,2 mln ha, czyli na 82,1% użytków rolnych [1].

1.1. Indywidualne gospodarstwa rolne.

Według Powszechnego Spisu Rolnego z 1996r. średnia powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego wynosi 7,91 ha, w tym użytków rolnych 6,99 ha (dla porównania w roku 1990 średnia powierzchnia gospodarstwa indywidualnego wynosiła 7,1 ha w tym użytków rolnych 6,3 ha) [3]. Liczba indywidualnych gospodarstw rolnych wynosiła w 1996r. 2041,4 tys. i była niższa o około 100 tys. w porównaniu do 1990r., gdy wynosiła 2138 tys. gospodarstw [3]. Cechą charakterystyczną struktury obszarowej gospodarstw indywidualnych jest jej znaczące rozdrobnienie. Na uwagę zasługuje fakt, że gospodarstwa największe o powierzchni użytków rolnych 15 ha i powyżej stanowiły w 1996r. 8,5% ogółu indywidualnych gospodarstw rolnych. W 1980r. gospodarstwa te stanowiły tylko 4,3% ogółu gospodarstw indywidualnych, w roku 1985 - 5,5% a w roku 1990 - 6,1% [3]. W stosunku do 1980r. nastąpił zatem blisko dwukrotny wzrost udziału powyższych gospodarstw w polskiej strukturze agrarnej.

Z badań przeprowadzonych w latach 1990/94 przez Instytut Ekonomiki i Gospodarki Żywnościowej wynika, że gospodarstwa 15-hektarowe i większe sprzedają trzy razy więcej produktów niż przeciętne na wsi, a ich przychody z rolnictwa stanowią 72% przychodów ogółem. Na jedną osobę zatrudnioną w takich gospodarstwach przypadają średnio około 10 ha użytków rolnych, tj. blisko sześć razy więcej niż w przeciętnym gospodarstwie na wsi. Gospodarstwa te zwykle mają też niższe koszty jednostkowe produkcji zboża, żywności czy mleka, jednakże skutki gwałtownego obniżenia opłacalności tej produkcji są dla nich bardzo dotkliwe. Duża skala produkcji jest bowiem trudna do przeprofilowania np. w porównaniu z drobnymi gospodarstwami [4]. Należy podkreślić, że w Polsce występuje silne zróżnicowanie regionalne średniej powierzchni gospodarstw oraz struktury agrarnej. W północnej części Polski średnio indywidualne gospodarstwo rolne użytkuje grunty o powierzchni użytków rolnych od 15,2 ha do 17 ha. Największe rozdrobnienie indywidualnych gospodarstw rolnych występuje w południowej części Polski, w których średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych jest mniejsza od 4 ha [3].

1.2. Sektor państwowy.

Użytki rolne należące do państwa stanowią 8,8% ziemi wykorzystywanej rolniczo (1,6 mln ha), z czego 1,2 mln ha zajmują gospodarstwa Skarbu Państwa (6,7%) [1]. W przemianach własnościowych na wsi aktywnie uczestniczy Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP), której zadaniem było przejęcie, a następnie rozdysponowanie majątku Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej i Państwowego Funduszu Ziemi. Do końca czerwca 1997r. do zasobów AWRSP przejęto ponad 4,5 mln ha gruntów, sprzedano zaś 523,5 tys. ha gruntów, a ponadto trwale rozdysponowała w innych formach 103,8 tys. ha (np. nieodpłatnie przekazując nieruchomości Lasom Państwowym, gminom itp.). Podstawową formę zagospodarowania gruntów Zasobu stanowi jednak dzierżawa. W ten właśnie sposób według stanu na koniec czerwca 1997r. zagospodarowano 2920 tys. ha co stanowi trzy czwarte powierzchni gruntów wchodzących w skład Zasobu [2]. Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w grudniu 1995r. przyjęło do realizacji program pilotażowy osadnictwa rolniczego. Program ten został przygotowany przez AWRSP.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa została zobligowana do przygotowania, w trybie pilnym linii kredytowej wspierającej ten program. Do pierwszych przetargów przygotowano 78 nieruchomości o ogólnej powierzchni prawie 14 tys. ha. Po przeanalizowaniu wyników programu pilotażowego AWRSP uważa, że na gruntach Skarbu Państwa należy rozpocząć proces tworzenia gospodarstw rolnych o średniej wielkości od kilkudziesięciu do ponad stu hektarów w rejonach o dużym udziale gruntów państwowych. Osadnictwo takie umożliwi zagospodarowanie tych gruntów państwowych, które z powodu ograniczonego popytu nadal pozostają w Zasobie. Wpływie to także na poprawę struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych dzięki migracji części rolników z rejonów Polski centralnej i południowej do rejonów o dużych zasobach gruntów rolniczych oraz przyczyni się to do tworzenia nowych miejsc pracy poprzez uruchomienie produkcji na gruntach obecnie nie użytkowanych. W projektowanym programie osadnictwa rolniczego mogą wziąć udział byli pracownicy przedsiębiorstw gospodarki rolnej oraz gospodarstw rolnych

AWRSP, a także ludzie młodzi, przygotowani do prowadzenia gospodarstwa. Należy podkreślić, że program kierowany jest również do osób narodowości polskiej, polskiego pochodzenia zamieszkałych na terenach byłego ZSRR, ze szczególnym uwzględnieniem Kazachstanu.

Z danych AWRSP wynika, że na realizację planowanego programu osadnictwa przeznaczono w 1997r. 30 tys. ha, w 1998r. 50 tys. ha, w 1999r. 60 tys. ha, a w 2000r. 60 tys. ha [5].

2. Struktura agrarna wybranych krajów Unii Europejskiej.

Struktura agrarna poszczególnych krajów UE wykazuje silne zróżnicowanie. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego w krajach UE wynosiła odpowiednio:

- we Francji 35,3 ha
- w Republice Federalnej Niemiec 18,6 ha
- w Danii 37,2 ha
- w Holandii 17,2 ha
- w Grecji 5,4 ha
- w Portugalii 7,4 ha
- we Włoszech 8,6 ha
- w Hiszpanii 17,9 ha
- w Polsce 7,9 ha (w roku 1966 oraz 7,1 ha w latach 1990-1993. [3], [6]).

Jak wynika z powyższych danych we Francji dominują gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych (UR) 20 ha i ponad (razem – 50,1% ogółu gospodarstw). Gospodarstwa najmniejsze (do 5 ha UR) stanowią 27,2% ogółu gospodarstw. Nieco odmienna struktura agrarna występuje w Republice Federalnej Niemiec. Także i tu wysoki jest odsetek gospodarstw najmniejszych (29,5% ogółu gospodarstw) i dość dużo bo 33,9% jest gospodarstw o powierzchni 20 ha UR i powyżej. W przeciwieństwie do Francji znaczący odsetek stanowią jednakże gospodarstwa o powierzchni od 5 ha do 20 ha UR (36,6% ogółu gospodarstw). Spośród analizowanych przypadków najmniej małych gospodarstw (o powierzchni do 5 ha UR) jest w Danii. Stanowią one zaledwie 2,3% ogółu gospodarstw duńskich. W kraju tym dominują bowiem gospodarstwa o powierzchni 20 ha UR i ponad (58,6%), zaś ponad 20% stanowią gospodarstwa 10-20 ha. Natomiast w Holandii gospodarstw małych jest stosunkowo dużo, bo 32,7%, 35,6% stanowią gospodarstwa o powierzchni od 5 ha do 20 ha UR, zaś 31,7% stanowią gospodarstwa o powierzchni 20 ha UR i powyżej. Gospodarstwa drobne, o powierzchni do 5 ha UR wyraźnie dominują w krajach południowej Europy. Najwięcej tych gospodarstw występuje w Portugalii (78,1%). Z porównań struktury agrarnej powyższych krajów do struktury agrarnej Polski wynika, że Polska struktura posiada wiele cech wspólnych ze strukturą grecką. Podobnie jak w Grecji w Polsce najwięcej jest gospodarstw najmniejszych (do 5 ha UR), zbliżone są też odsetki gospodarstw o powierzchni 5-9,9 ha UR oraz gospodarstw największych o powierzchni UR 50 ha i ponad.

Przeciętna powierzchnia polskiego gospodarstwa rolnego jest nieco większa niż w Grecji i zbliżona do wartości charakterystycznej dla Portugalii [8]. Według danych dla 15-tych krajów UE całkowita liczba gospodarstw rolnych (o powierzchni UR nie niższej niż 1 ha)

wynosi w Unii 6,8 mln (dane dla lat 1990/93), w Polsce natomiast jest ponad 2 mln takich gospodarstw.

Jak wynika z przykładu holenderskiego gospodarstwa takie mogą być wysoko dochodowe, pod warunkiem prowadzenia w nich np. intensywnej produkcji ogrodniczej lub szklarniowej.

Przeprowadzenie szybkich zmian w polskim rolnictwie i gospodarce żywnościowej wymaga jednak wsparcia ze strony Unii. Strona Polska wystąpiła do Unii Europejskiej z wnioskiem o przyznanie naszemu krajowi pomocy przedakcesyjnej na modernizację polskiej wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Należy uznać za słuszne, że jednym z celów pomocy, powinien być sprzyjający ochronie środowiska naturalnego zintegrowany rozwój obszarów wiejskich [7].

Literatura

1. Jurcewicz A., Kozłowska B., Tomkiewicz E., *Polityka Rolna Wspólnoty Europejskiej w świetle ustawodawstwa i orzecznictwa*, Wydawnictwo Naukowe SHOLAR, Warszawa 1995
2. OJ 1970, L 94/13
3. Adamowicz M., *Wspólna polityka rolna Unii Europejskiej: skutki reformy i perspektywy zmian*, Dwumiesięcznik: «Zagadnienia Ekonomiki Rolnej», 6(257)/1997, s.16
4. Ustawa z dnia 7 czerwca 1990r. o utworzeniu Agencji Rynku Rolnego (Dz.U. z 1990r. Nr 39, poz. 223, zm. Dz.U. z 1996r. Nr 34, poz. 146)
5. M.P. z 1989r. Nr 41, poz. 329, zm. Dz.U. z 1990r. Nr 49, poz. 376
6. Dz.U. z 1996r. Nr 138, poz. 64
7. Ustawa z dnia 4 lutego 1994r. o opłacie wyrównawczej dla niektórych towarów rolnych i spożywczych przywożonych z zagranicy (Dz.U. z 1994r. Nr 43, poz. 160)
8. M.P. z 1994r. Nr 33; poz. 272, z późn. zm.

STRATEGIE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW BUDOWLANYCH NA BIAŁORUSI

Emma Gołowacz

Politechnika Częstochowska, Polska

Rynek produkcji budowlanej na Białorusi stopniowo zmienia gospodarke planową jednakże stawia problem wyboru kierunków rozwoju strategicznego. Szereg przyczyn potrzebuje podjęcia w najbliższym czasie tych najważniejszych decyzji, w tej tym także:

konieczność prywatyzacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw z tworzeniem zaamiast państwowych korporacji mnóstwa małych i średnich prywatnych firm często ze zmianą ich specjalizacji;

zużycie moralne i naturalne środków trwałych, co nie pozwala białoruskim przedsiębiorstwom budowlanym być zdolnymi konkurencyjnie na rynkach światowych;

brak potencjału inwestycyjnego w związku z niską rentownością produkcji, także nieobecnością kapitału zagranicznego.